Analyse gemeentelijke coalitieakkoorden

Weerbaar, realistisch en verbonden

september 2026

Deze analyse is samengesteld met behulp van AI

Openen

Open voor de optimale leeservaring deze PDF in Adobe Acrobat in modus volledig scherm.

Vooraf

Deze analyse omvat 322 coalitieakkoorden
De coalitieakkoorden van deze gemeenten ontbreken: Achtkarspelen, Ameland, Best, Capelle aan den IJssel, De Bilt, Echt-Susteren, Edam-Volendam, Hollands Kroon, Leiden, Leidschendam-Voorburg, Leusden, Papendrecht, Schiermonnikoog, Sluis, Tiel, Utrechtse Heuvelrug, Velsen en Zutphen.

Niet alle activiteiten van gemeenten worden benoemd in een coalitieakkoord
Een coalitieakkoord is een politiek document. Er kan daarom niet geconcludeerd worden dat een gemeente niet actief is op een onderwerp als het niet benoemd wordt in het coalitieakkoord.

Verschillende vormen coalitieakkoorden
De coalitieakkoorden van gemeenten lopen qua lengte en details uiteen.

Disclaimer: deze analyse is gemaakt met behulp van AI
Deze informatie is met behulp van AI opgesteld en door medewerkers van de VNG gecontroleerd. Ondanks de zorgvuldigheid waarmee de inhoud is samengesteld, kunnen onjuistheden voorkomen. (Her)gebruik van deze informatie vindt plaats voor eigen rekening. Neem bij vragen altijd contact op met de VNG.

Onderwerpen

Klik op een van de onderwerpen en lees meer.

- Wonen en bouwen
- Gemeente-financiën
- Klimaat en energie
- Bestuur en regionale samenwerking
- Mobiliteit en verkeer
- Veiligheid, weerbaarheid en handhaving
- Economie en arbeidsmarkt
- Vergrijzing en ouderenzorg
- Digitalisering en uitvoering
- Jeugdzorg, onderwijs en kansengelijkheid
- Asiel, migratie en opvang Oekraïense ontheemden
- Bestaanszeker-heid, werk en inkomen
- Internationale en Europese samenwerking

Aanvullende trends coalitieakkoorden 2026

- Waar de akkoorden van 2022 werden gekenmerkt door herstel na de coronaperiode en nieuwe transities, benoemen veel akkoorden in 2026 **uitvoerbaarheid en haalbaarheid binnen beperkte capaciteit**. Gemeenten formuleren duidelijker wat niet kan.
- Ten opzichte van 2022 wordt veiligheidsbeleid verbreed naar de inzet op **maatschappelijke en digitale weerbaarheid**. Gemeenten hebben aandacht voor de vraag of en hoe de eigen organisatie, vitale voorzieningen, buurten en inwoners een crisis of langdurige verstoring kunnen doorstaan.
- **Verbinding tussen inwoners**. Waar er 2022 vooral nadruk lag op het herstel van vertrouwen in de overheid, hebben gemeenten nu veel aandacht voor de verbinding tussen inwoners onderling. Dit wordt ook steeds vaker gezien als een essentieel onderdeel van de oplossing voor maatschappelijke vraagstukken.
- **Integraal werken: van ambitie naar praktijk**. Integraliteit werd ook in 2022 al benoemd, maar toen vaker als ambitie of visie. In de akkoorden van 2026 wordt integraliteit vertaald naar gebiedsgericht en opgavegericht werken, concrete domeinverbindingen en expliciete randvoorwaarden.

Rol en positionering VNG

- De VNG wordt voornamelijk genoemd als belangenbehartiger voor collectieve opgaven, vooral in het kader van medebewindstaken, gemeentefinanciën en jeugdzorg.
- De VNG wordt enkele keren genoemd als bron van (begrotings) adviezen en handreikingen.
- De VNG wordt genoemd als platform voor gezamenlijke, gemeentelijke ontwikkeling, vooral op het gebied van collectivisering, standaardisering en digitalisering.
- Voor plaatsgebonden projecten kiezen gemeenten minder vaak voor VNG, maar vaker voor andere netwerken of een directe, eigen lobby.

Top-5 thema's

1. **Wonen**
   Er worden relatief vaak harde aantallen, doelgroepen en versnellingsmaatregelen benoemd. Daarbij wordt rekening gehouden met wat haalbaar en uitvoerbaar is.
2. **Sociaal domein: preventie, jeugd, bestaanszekerheid**
   Gemeenten benoemen hun zorgen over de druk op het sociaal domein door stijgende zorgkosten, personeelskrapte en complexere hulpvragen.
3. **Leefbaarheid: veiligheid, mobiliteit, voorzieningen**
   Leefbaarheid wordt als argument benoemd voor woon- en groeiplannen.
4. **Duurzaamheid, klimaat, netcongestie**
   Dit zijn steeds vaker randvoorwaarden voor andere opgaven. Vooral netcongestie wordt vaak benoemd als blokkade voor woningbouw.
5. **Economie en arbeidsmarkt**
   Er zijn verschillende aandachtsgebieden in landelijke en stedelijke gemeenten, maar vaak aandacht voor wekgelegenheid en ondernemersklimaat.

A

Gemeente-financiën

Financiële ruimte onder druk

Algemeen beeld

- Gemeenten zien een bezuinigingsopgave op zich afkomen en zoeken naar ruimte om investeringen in woningbouw, voorzieningen, duurzaamheid en leefomgeving mogelijk te maken.
- Beheer en onderhoud van infrastructuur wordt gezien als een structurele verantwoordelijkheid die blijvend aandacht vraagt.
- Veel gemeenten benadrukken dat de financiële verhouding met het rijk bepalend is voor de uitvoerbaarheid van hun taken.

Vraag & antwoord

Wat zeggen gemeenten over kostenbesparingen, ombuigingen of juist lastenverhoging en de omvang daarvan?
Gemeenten zoeken meestal eerst naar besparingen, herprioritering en efficiënter werken voordat lasten worden verhoogd.

Wat zeggen gemeenten over de dekkingsreserves kapitaallasten of onttrekkingen reserveringen?
Reserves worden vooral gebruikt als buffer en voor het financieren van incidentele opgaven, maar de aanpak verschilt sterk per gemeente.

Wat zeggen gemeenten over investeringen en zijn deze structureel of incidenteel?
Vrijwel alle gemeenten willen blijven investeren in woningbouw, infrastructuur, maatschappelijk vastgoed en duurzaamheid.

Wat zeggen gemeenten over stelposten op de begroting?
Stelposten vormen geen breed gedragen gemeentelijke lijn en worden slechts door een beperkte groep gemeenten expliciet benoemd.

Benoemen gemeenten medebewindstaken en/of de (financiële) verhoudingen met de rijksoverheid?
Gemeenten vragen structureel aandacht voor voldoende middelen vanuit het rijk voor de uitvoering van taken.

Zeggen gemeenten iets over de bekostiging van de jeugdzorg, “het ravijn” of de commissie Van Ark?
Gemeenten maken zich zorgen over stijgende jeugdzorgkosten en toekomstige financiële tekorten. Ongeveer een derde van de gemeenten benoemt dit expliciet.

Wat zeggen gemeenten over de bekostiging van onderwijshuisvesting?
Veel gemeenten investeren in nieuwbouw, renovatie en verduurzaming van schoolgebouwen.

Wat zeggen gemeenten over beheer en onderhoud en daarmee gepaard gaande kosten van (fysieke) infrastructuur?
Gemeenten zien onderhoud van wegen, bruggen, riolering en openbare ruimte als een structurele financiële opgave.

Welke accenten leggen gemeentelijke netwerken?

- Binnen de G4, G40, M50, K80, P10 en R8 zijn de financiële hoofdlijnen grotendeels hetzelfde.
- In vrijwel alle netwerken staan investeringen, financiële beheersing, onderhoud en de relatie met het rijk centraal.
- De grootste verschillen tussen netwerken zitten in de aandacht voor jeugdzorg en het gebruik van stelposten.
- Vooral binnen de G4 en G40 worden financiële instrumenten en begrotingskeuzes vaker expliciet uitgewerkt dan in andere netwerken.

B

Bestuur en regionale samenwerking

Betrokken inwoners, betrouwbaar bestuur

Algemeen beeld

- Gemeenten willen inwoners eerder en structureler betrekken bij beleid en uitvoering.
- Goed bestuur wordt vooral verbonden met openheid, betrouwbaarheid, integriteit en benaderbaarheid.
- Regionale samenwerking is vanzelfsprekend bij opgaven die schaal, uitvoeringskracht of gezamenlijke belangenbehartiging vragen.
- Samenwerking met provincie en rijk is nodig voor inhoudelijke opgaven, financiële middelen en passende randvoorwaarden.
- Samenwerking is geen doel op zichzelf: lokale identiteit, democratische legitimiteit en grip van de raad moeten behouden blijven.

Vraag & antwoord

Wat zeggen gemeenten over participatie?
Gemeenten willen inwoners eerder, structureler en laagdrempeliger betrekken via initiatieven, budgetten en het uitdaagrecht; burgerberaden en referenda zijn nog geen standaard.

Wat zeggen gemeenten over democratie en bestuur?
Vertrouwen wordt gezocht via open, nabij en uitlegbaar bestuur en een sterke kaderstellende en controlerende rol van de raad.

Wat zeggen gemeenten over lokale media?
Waar genoemd, gelden lokale media als basis voor informatie, samenhang en democratische controle.

Wat zeggen gemeenten over regionale samenwerkingen?
Samenwerking ondersteunt opgaven, uitvoering en lobby, mits er meerwaarde is en lokale identiteit, legitimiteit en grip van de raad behouden blijven.

Wat zeggen gemeenten over het versterken van de weerbaarheid van de lokale democratie en de democratische rechtsstaat?
Gemeenten noemen in dit kader termen als burgerschap, integriteit, digitale weerbaarheid, ondermijning, polarisatie en sociale veiligheid meestal als losse elementen.

Wat zeggen gemeenten over de samenwerking met de provincie en met het Rijk?
Provincie en rijk zijn partners bij onder meer woningbouw, mobiliteit, ruimte en financiering; gemeenten vragen hierbij om regie, middelen en uitvoerbare randvoorwaarden.

Wat zeggen gemeenten over griffie, rekenkamer en ombudsman?
Waar genoemd, ligt het accent op een goed toegeruste griffie en versterking van de controlerende rol; rekenkamer en ombudsfunctie zijn beperkt uitgewerkt.

Wat zeggen gemeenten over democratische ruimte?
Gemeenten verbinden dit aan open debat, kritiek, inclusie en ruimte voor verschil, met grenzen bij discriminatie, racisme en intimidatie.

Welke accenten leggen gemeentelijke netwerken?

- G4 benoemt thema's rondom bestuur en regionale samenwerking het meest uitgebreid.
- G40 combineert participatie en regionale positionering met relatief brede aandacht voor weerbaarheid en democratische ruimte.
- M50, K80, P10 en R8 delen vooral de basis van participatie, nabij bestuur en regionale en interbestuurlijke samenwerking.

C

Veiligheid, weerbaarheid en handhaving

Meer dan veiligheid: werken aan weerbaarheid

Algemeen beeld

- Gemeenten benaderen veiligheid steeds breder: handhaving wordt gecombineerd met crisisvoorbereiding, preventie, sociale samenhang en zorg.
- Weerbaarheid krijgt vooral een praktische invulling via zelf- en samenredzaamheid, noodsteunpunten en continuïteit van voorzieningen.
- De gemeente treedt steeds vaker op als regisseur die politie, zorg, maatschappelijke organisaties en inwoners verbindt.
- Geopolitieke spanningen worden herkend, maar beperkt concreet uitgewerkt. Sabotage en pandemische paraatheid blijven uitzonderlijke onderwerpen.

Vraag & antwoord

Wat zeggen gemeenten over weerbaarheid?
Er is brede aandacht voor praktische crisisvoorbereiding, zelf- en samenredzaamheid, noodsteunpunten en continuïteit. De concretisering hierin varieert.

Wat zeggen gemeenten over geopolitieke spanningen?
- Internationale spanningen vormen vooral aanleiding om de lokale weerbaarheid te versterken.
- De vertaling naar concrete gemeentelijke taken blijft beperkt.

Wat zeggen gemeenten over sabotage?
Sabotage wordt slechts incidenteel genoemd, meestal in relatie tot hybride dreigingen en vitale infrastructuur.

Wat zeggen gemeenten over pandemische paraatheid?
Pandemische paraatheid is nauwelijks een afzonderlijk beleidsthema en valt meestal onder bredere crisisbeheersing.

Wat wordt er benoemd over de rol van de gemeente op leefbaarheid, veiligheid en openbare orde?
Gemeenten combineren handhaving en boa-inzet met preventie, wijkgericht werken en regie op samenwerking.

Wat wordt er benoemd over de aanpak van ondermijning en/of aanpak georganiseerde criminaliteit?
De aanpak bestaat vooral uit bestuurlijke instrumenten, informatie-uitwisseling, toezicht, preventie en samenwerking.

Wat zeggen gemeenten over het voorkomen of aanpakken van maatschappelijke onrust, polarisatie, radicalisering, spanningen in wijken en buurten of verstoringen van de openbare orde?
Gemeenten zetten vooral in op sociale cohesie, dialoog, inclusie en vroegsignalering. Expliciet beleid voor polarisatie en radicalisering is minder gebruikelijk.

Wat zeggen gemeenten over de verbinding tussen zorg en veiligheid?
De nadruk ligt op vroegsignalering, integrale casusregie en samenwerking rond complexe zorg- en veiligheidsproblemen.

Welke accenten leggen gemeentelijke netwerken?

- **G4**: duidelijk stedelijk profiel met relatief veel aandacht voor geopolitiek, maatschappelijke onrust en complexe zorg- en veiligheidsvraagstukken.
- **G40**: vergelijkbaar stedelijk accent, met daarnaast aandacht voor noodsteunpunten, ondermijning en huiselijk geweld.
- **M50:** volgt grotendeels het algemene beeld, met accenten op zelfredzaamheid en huiselijk geweld.
- **K80**: legt minder nadruk op geopolitiek, ondermijning en maatschappelijke onrust en meer op praktische lokale uitvoering.
- **P10**: volgt het algemene beeld; de combinatie van ondermijning en zorg en veiligheid valt op.
- **R8**: volgt eveneens de hoofdlijnen, met een herkenbaar accent op samenredzaamheid.

D

Vergrijzing en ouderenzorg

Zelfstandig ouder worden in de gemeenschap

Algemeen beeld

- Gemeenten richten zich vooral op langer zelfstandig wonen, een sterke sociale basis en gemeenschapskracht.
- Vergrijzing wordt breed verbonden met wonen, mantelzorg, ontmoeting en Wmo-ondersteuning.
- De ondersteuning van inwonersinitiatieven en vrijwilligerswerk krijgt veel aandacht.
- Woonzorgbeleid is breed zichtbaar, maar niet altijd vastgelegd in een formele woonzorgvisie.
- Dementie, IZA/AZWA en de verbinding tussen vergrijzing en arbeidsmarktkrapte worden minder vaak concreet uitgewerkt.

Vraag & antwoord

Wat zeggen gemeenten over vergrijzing?
- De hoofdlijn is langer zelfstandig wonen, passende woonvormen, ontmoeting, mantelzorgondersteuning en een toegankelijke Wmo.

Wat zeggen gemeenten over een verbinding tussen vergrijzing en arbeidsmarktkrapte?
- Een directe verbinding wordt nauwelijks gelegd.
- Uitzonderingen gaan over vrijwilligerskracht, maatschappelijke inzet van vitale ouderen of het aantrekken van werknemers.

Hebben gemeenten een woonzorgvisie?
- Veel gemeenten verbinden wonen, zorg en ondersteuning. Een klein aantal gemeenten heeft een expliciete woonzorgvisie.
- Gemeenten zetten in op passende woningen, spreiding over wijken en kernen en samenwerking met corporaties en zorgpartijen.

Welke concrete plannen benoemen gemeenten over inwonersinitiatieven en vrijwilligerswerk in het sociaal domein?
- Gemeenten zetten in op subsidies, wijk- en dorpsbudgetten, accommodaties en praktische ondersteuning.
- Een deel gaat verder met bewonerszeggenschap en eenvoudigere procedures omtrent inwonersinitiatieven.

Welke concrete plannen benoemen gemeenten over de aanpak ondersteuning mensen met dementie?
- Slechts een beperkt aantal gemeenten noemt concrete plannen op dit onderwerp.
- Waar wel plannen worden genoemd, richten die zich vooral op dementievriendelijke voorzieningen, ontmoeting, dagbesteding, vroegsignalering en ondersteuning van mantelzorgers.

Verwijzen de gemeenten naar het Zorgakkoord?
- Verwijzingen zijn beperkt en vaak kaderstellend.
- IZA en AZWA worden vooral gekoppeld aan preventie, regionale samenwerking en financiering.
- Concrete lokale doelen en uitvoeringsstappen blijven vaak onduidelijk.

Welke accenten leggen gemeentelijke netwerken?

Alle netwerken: vergrijzing, inwonersinitiatieven en vrijwilligerswerk worden vaak benoemd.

- **G4:** zorg & wonen wordt expliciet benoemd, dementie en IZA/AZWA niet.
- **G40:** relatief veel aandacht voor zorg & wonen en stedelijke sociale infrastructuur.
- **M50:** zorg & wonen wordt door meer dan de helft van de gemeenten behandeld. Vergrijzing, inwonersinitiatieven en vrijwilligerswerk zijn ook hier hoofdlijnen.
- **K80 en P10:** sterker accent op dorpsgemeenschappen, verenigingen en vrijwilligers.
- **R8:** relatief veel aandacht voor zorg & wonen, dementie en IZA/AZWA.

E

Jeugdzorg, onderwijs en kansengelijkheid

Preventie en kansengelijkheid centraal

Algemeen beeld

- De nadruk ligt op onderwijs, kinderopvang, kansengelijkheid, preventie en brede ontwikkelkansen.
- Ondersteuning wordt dichtbij georganiseerd via wijk-, buurt-, dorps- of sociale teams.
- Gemeenten verbinden zorg en veiligheid rond thema's als huiselijk geweld, jeugdcriminaliteit en onbegrepen gedrag.
- De betaalbaarheid van jeugdzorg wordt gezocht in preventie, toegangssturing, financiële beheersing en regionale inkoop.
- Onderwijshuisvesting is een langjarige vernieuwingsopgave.
- De term Hervormingsagenda Jeugd wordt beperkt benoemd, de inhoudelijke onderwerpen zijn wel herkenbaar.

Vraag & antwoord

Wat zeggen gemeenten over hervormingsagenda jeugd?
Deze term wordt niet breed benoemd. Waar de agenda wel wordt genoemd, ligt het accent op preventie, normaliseren, samenwerking en gerichtere inzet van specialistische zorg.

Wat zeggen gemeenten over maatregelen om jeugdzorg te bekostigen?
Gemeenten combineren preventie, budgettaire sturing, reserves, regionale inkoop en bepalen scherper wie welke hulp krijgt.

Wat zeggen gemeenten over de toegang tot het sociaal domein via lokale teams?
De brede lijn is laagdrempelige, integrale ondersteuning dichtbij inwoners. De organisatorische vorm verschilt per gemeente.

Wat zeggen gemeenten over de pedagogische basis?
Gemeenten vullen dit praktisch in via onderwijs, kinderopvang, armoedebestrijding, sport, cultuur, preventie en brede ontwikkelkansen.

Wat zeggen gemeenten over de verbinding tussen zorg en veiligheid?
Gemeenten zoeken integrale samenwerking rond thema's als huiselijk geweld, jeugdcriminaliteit, femicide en verward of onbegrepen gedrag. De mate van uitwerking verschilt.

Wat zeggen gemeenten over onderwijshuisvesting?
De nadruk ligt op meerjarige planning, renovatie, nieuwbouw, verduurzaming. In beperkte mate worden ook multifunctionele kindcentra genoemd

Welke accenten leggen gemeentelijke netwerken?

- In **G4**, **G40**, **M50**, **K80**, **P10** en **R8** zijn dezelfde vijf hoofdlijnen zichtbaar: bekostiging, lokale toegang, pedagogische basis, zorg en veiligheid en onderwijshuisvesting.
- De **G4** benoemt de Hervormingsagenda expliciet.
- De **K80** behandelt de onderwerpen gemiddeld minder vaak dan de totale groep.

F

Bestaanszekerheid, werk en inkomen

Eerder signaleren, beter ondersteunen

Algemeen beeld

- Gemeenten versterken bestaanszekerheid door niet alleen te focussen op inkomen, maar ook op maatschappelijke participatie, financiële rust en toekomstperspectief.
- Gemeenten focussen het meest op de uitvoering: eerder signaleren, ondersteuning toegankelijker maken en inwoners begeleiden naar werk of participatie.
- Inkomensbeleid, armoedebestrijding, schuldhulp en werk worden vaak in samenhang bezien.
- Er is brede overeenstemming over de richting, maar er zijn duidelijke verschillen in concrete uitwerking.

Vraag & antwoord

Wat zeggen gemeenten over bestaanszekerheid?
Bestaanszekerheid gaat over rondkomen én meedoen. De hoofdlijn is een combinatie van inkomensondersteuning, armoede- en schuldpreventie, werk en participatie.

Wat zeggen gemeenten over proactieve dienstverlening?
Proactieve dienstverlening wordt door bijna alle gemeenten behandeld. Gemeenten zetten meer in op vroegsignalering en actieve benadering. Door ruim 20% van de gemeenten wordt sociale incasso, financiële educatie en betere communicatie benoemd

Wat zeggen gemeenten over werk, participatie en arbeidsmarkt?
De hoofdlijn is activering met ondersteuning: begeleiding naar werk, samenwerking met werkgevers en participatie of beschut werk wanneer regulier werk niet direct haalbaar is.

Wat zeggen gemeenten over maatregelen tegen energiearmoede?
Gemeenten kiezen vooral voor isolatie, woningverbetering, energieadvies en financiële ondersteuning. De richting is herkenbaar, maar de uitwerking verschilt sterk.

Wat zeggen gemeenten over maatregelen om toegang tot dienstverlening te vereenvoudigen?
Gemeenten willen begrijpelijke en laagdrempelige dienstverlening via herkenbare loketten, hulp bij aanvragen, fysieke én digitale toegang en eenvoudigere regels. *(Kanttekening: het gaat hier om gemeentelijke dienstverlening aan alle inwoners, niet specifiek op inkomensondersteuning.)*

Wat zeggen gemeenten over Participatiewet in balans?
Deze term wordt niet vaak benoemd. Gemeenten die het onderwerp uitwerken kiezen voor vertrouwen, menselijke maat, maatwerk en eenvoudigere uitvoering.

Wat zeggen gemeenten over de verbinding van de dienstverlening van werk en inkomen, en armoede en schulden met jeugdzorg?
Gemeenten erkennen de invloed van financiële problemen op kinderen en gezinnen. De gewenste aanpak is integraal en gezinsgericht, maar blijft vaak algemeen geformuleerd.

Wat zeggen gemeenten over de hersteloperatie toeslagen?
Dit speelt niet in alle gemeenten. De groep gemeenten die hiermee te maken heeft, kiest voor mensgerichte ondersteuning, herstel en nazorg voor gedupeerde ouders en kinderen.

Welke accenten leggen gemeentelijke netwerken?

- **G4:** brede hoofdlijn op vrijwel het gehele thema. Deze gemeenten hebben het meest te maken met de hersteloperatie toeslagen.
- **G40:** duidelijke lijn rond bestaanszekerheid, actieve dienstverlening, werk en toegankelijke ondersteuning.
- **M50:** sterke basis op bestaanszekerheid, werk en toegankelijkheid, maar meer variatie bij energiearmoede en jeugdzorg.
- **K80:** herkenbare lijn op bestaanszekerheid, werk en toegankelijkheid, maar weinig concrete uitwerking.
- **P10:** duidelijke lijn op bestaanszekerheid en werk; jeugdzorg en energiearmoede worden minder concreet uitgewerkt.
- **R8:** brede gezamenlijke basis, vergelijkbaar met G4 en G40, maar vaker minder expliciet uitgewerkt.

G

Wonen en bouwen

Betaalbaar wonen en meer gemeentelijke regie

Algemeen beeld

- Gemeenten benoemen in het kader van woningbouw vaak betaalbaarheid, specifieke doelgroepen en doorstroming.
- Nieuwbouw wordt aangevuld met beter benutten van bestaande woningen en gebouwen.
- Omgevingswetinstrumenten en grondbeleid worden ingezet voor meer gemeentelijke regie.
- Woningkwaliteit blijft relatief onderbelicht.

Vraag & antwoord

Benoemen gemeenten de norm van 30% sociale woningbouw?
Ruim een derde van de gemeenten benoemt deze norm expliciet. Veel gemeenten kiezen ook voor projectgericht maatwerk.

Benoemen gemeenten een concreet aantal te bouwen woningen?
Veel gemeenten noemen een bouwdoel, jaarproductie of locatiecapaciteit; andere verwijzen alleen naar de woningbouwopgave of woondeal.

Wat zeggen gemeenten over instrumenten uit de beleidscyclus van de Omgevingswet?
Woningbouw wordt gekoppeld aan omgevingsvisie, omgevingsplan, programma's en vergunningprocedures.

Wat zeggen gemeenten over huisvesten van aandachtsgroepen?
Gemeenten bouwen gericht voor onder meer starters, senioren, statushouders, arbeidsmigranten en urgente doelgroepen.

Wat zeggen gemeenten over leegstand?
Transformatie, splitsen, woningdelen, optoppen, hospitaverhuur en herbestemming zijn veelgenoemde oplossingen voor de woningnood.

Benoemen gemeenten maatregelen tegen woningkwaliteitsproblemen?
De aanpak van vocht, schimmel en funderingsproblematiek wordt door enkele gemeenten benoemd.

Wat zeggen gemeenten over actief grondbeleid?
Gemeenten kiezen vaker voor strategische aankopen, grondposities en andere instrumenten om meer regie te voeren.

Wat zeggen gemeenten over betaalbaar wonen?
Bijna alle gemeenten hebben aandacht voor betaalbaar wonen. Sociale huur, middenhuur en betaalbare koop worden in dit kader vaak genoemd.

Komt het specifieke woord "volkshuisvestingsprogramma" voor?
De exacte term wordt niet vaak genoemd.

Welke accenten leggen gemeentelijke netwerken?

- **G4**: sterk instrumenteel en opvallend veel aandacht voor woningkwaliteit.
- **G40**: relatief concrete bouwdoelen en actieve ruimtelijke en grondpolitieke sturing.
- **M50**: brede aandacht maar minder uniforme concretisering.
- **K80**: duidelijke beleidsrichting, maar minder vaak harde normen en bouwdoelen.
- **P10**: vergelijkbaar met K80, met relatief veel nadruk op grondbeleid.
- **R8:** consistent en expliciet in sociale woningbouw, voorraadbenutting en gemeentelijke regie.

H

Klimaat en energie

Klimaat en energie verbonden met andere opgaven

Algemeen beeld

- Gemeenten verschuiven van losse projecten naar integraal beleid voor energie, ruimte, woningbouw, economie, water en groen.
- Netcongestie leidt tot meer aandacht voor netverzwaring, slim energiegebruik, opslag, energiehubs en warmte.
- Betaalbaarheid, uitvoerbaarheid, draagvlak en ruimtelijke kwaliteit bepalen mede de beleidskeuzes.
- Klimaatadaptatie wordt steeds vaker gekoppeld aan herinrichting, nieuwbouw, vergroening en biodiversiteit.
- Uitvoering vindt vooral plaats via samenwerking met regio's, netbeheerders, inwoners, bedrijven en andere overheden.

Vraag & antwoord

Welke concrete maatregelen noemen gemeenten voor de energietransitie en bestrijding van netcongestie?
De nadruk ligt veelal op netcapaciteit, opslag, energiehubs, zonne-energie en collectieve oplossingen op bedrijventerreinen.

Welke randvoorwaarden, knelpunten of afwegingscriteria voor de uitvoering van de energietransitie worden benoemd?
Betaalbaarheid, uitvoerbaarheid, draagvlak en ruimtelijke inpassing zijn sturend voor het tempo en de maatregelen.

Wat zeggen gemeenten over vormen van participatie bij de uitvoering van de energietransitie?
Energiecoöperaties, energiegemeenschappen, lokaal eigendom en lokaal profijt staan centraal. Publieke energiebedrijven blijven uitzonderlijk.

Wat zeggen gemeenten over maatregelen, uitgangspunten of beleidsdoelen voor klimaatadaptatie?
Waterberging, hittebeperking, vergroening en ontharding worden toegepast in bestaande wijken, nieuwbouw en het landelijk gebied.

Wat zeggen gemeenten over de rol van water- en bodemsystemen in ruimtelijke ontwikkeling, woningbouw of beheer van schaarse natuurlijke hulpbronnen?
Water en bodem sturend is steeds vaker onderdeel van ruimtelijke keuzes, maar nog geen algemeen uitgangspunt bij alle gemeenten.

Wat zeggen gemeenten over maatregelen, normen, projecten of investeringen voor biodiversiteit en vergroening van de leefomgeving?
De hoofdlijn bestaat uit het vergroenen van de openbare ruimte en ecologisch beheer. Natuurinclusief bouwen is in opkomst.

Welke doelen, maatregelen of uitvoeringsinstrumenten voor circulariteit en materiaalgebruik worden beschreven?
Er is een beweging van afval naar hergebruik en grondstoffenbehoud. Circulair bouwen en inkopen komt bij minder gemeenten aan bod.

Welke vormen van samenwerking of organisatie worden genoemd voor uitvoering van transities?
Regionale en ketensamenwerking domineert. Gemeenten opereren vooral als regisseur en partner. Publieke uitvoering komt minder voor.

Welke accenten leggen gemeentelijke netwerken?

- **G4:** de gedeelde lijn omvat netcapaciteit, participatie en energiecoöperaties, klimaatadaptatie, biodiversiteit en samenwerking.
- **G40:** veel aandacht voor verschillende onderwerpen waaronder systeemmaatregelen, warmte, circulariteit en uitvoerbaarheid.
- **M50:** aandacht concentreert zich rond biodiversiteit, netcapaciteit en adaptatie.
- **K80:** relatief sterk op participatie en lokaal eigendom, minder op warmte en opslag.
- **P10:** nadruk op netcapaciteit, biodiversiteit en regionale samenwerking.
- **R8:** relatief veel aandacht voor water en bodem.

I

Mobiliteit en verkeer

Bereikbaar, veilig en toekomstbestendig

Algemeen beeld

- Bereikbaarheid, verkeersveiligheid, uitvoering en infrastructuurbeheer komen bij ruim 90% van de gemeenten terug.
- Mobiliteit wordt steeds vaker verbonden met woningbouw, leefbaarheid en klimaatadaptatie.
- Verduurzaming is een duidelijke richting, maar verschilt sterk in concreetheid en instrumentkeuze.
- Deelmobiliteit is nog geen algemene standaard. Zero-emissiezones zijn vooral een stedelijk onderwerp.

Vraag & antwoord

Welke plannen benoemen gemeenten voor vernieuwing, vervanging, renovatie, beheer of onderhoud van mobiliteitsinfrastructuur?
Er is een brede inzet op onderhoud, vervanging en renovatie, vaak gecombineerd met herinrichting en vergroening.

Welke maatregelen of afspraken noemen gemeenten op het gebied van verkeersveiligheid?
Er is een vrijwel algemene lijn van inzet op lagere snelheden, veilige schoolomgevingen en betere fiets- en looproutes.

Welke aanpak noemen gemeenten voor het realiseren van mobiliteitsopgaven?
Voor de uitvoering worden investeringen, fondsen, mobiliteitsplannen en samenwerking genoemd.

Welke maatregelen noemen gemeenten voor het verduurzamen van mobiliteit?
Ongeveer driekwart noemt schonere mobiliteit, maar zonder één dominant instrument.

Welke gemeenten benoemen expliciet de bereikbaarheid van maatschappelijke voorzieningen?
Bijna alle gemeenten hebben aandacht voor de bereikbaarheid van zorg, onderwijs, winkels, sport, recreatie, centra en dorpen, vaak via openbaar vervoer en goede fiets-, loop- en wegverbindingen.

Welke gemeenten noemen deelmobiliteit als beleidsinstrument?
Deelmobiliteit wordt genoemd door ongeveer de helft van de gemeenten. Het is herkenbaar, maar geen brede hoofdlijn over alle gemeenten.

Benoemen gemeenten expliciet een relatie tussen woningbouwontwikkeling en mobiliteitsbeleid?
Woningbouwontwikkeling wordt meestal in samenhang genoemd met ontsluiting, parkeren, openbaar vervoer en fietsverbindingen.

Welke gemeenten noemen de invoering, uitbreiding, ondersteuning of evaluatie van zero-emissiezones voor stadslogistiek?
Minder dan 10% benoemt dit. Het is sterk afhankelijk van de stedelijkheid en uitvoerbaarheid.

Welke accenten leggen gemeentelijke netwerken?

G4: breedste mobiliteitsagenda, naast infrastructuur en bereikbaarheid worden ook deelmobiliteit en zero-emissiezones benoemd.
G40: brede mobiliteitsagenda, met aandacht voor onder andere infrastructuur, bereikbaarheid en deelmobiliteit. Zero-emissiezones zijn minder uniform.
M50: brede mobiliteitsagenda, onder andere infrastructuur en bereikbaarheid en verduurzaming; geen netwerkbrede lijn voor zero-emissiezones.
K80 en **P10:** nadruk op veiligheid, bereikbaarheid, infrastructuur en woningbouw; deelmobiliteit en emissiezones minder prominent.
R8: aandacht voor bereikbaarheid, verkeersveiligheid, uitvoering, infrastructuurbeheer en verduurzaming. Geen netwerkbrede lijn voor deelmobiliteit of zero-emissiezones.

j

Economie en arbeidsmarkt

Een samenhangende economische agenda

Algemeen beeld

- Gemeenten verbinden ondernemerschap, ruimte, arbeidsmarkt, leefbaarheid en duurzaamheid steeds nadrukkelijker.
- De overheid treedt vooral op als facilitator en samenwerkingspartner: regels vereenvoudigen, dienstverlening verbeteren en initiatieven mogelijk maken.
- Economische ontwikkeling wordt meestal regionaal georganiseerd, samen met andere overheden, onderwijs en bedrijfsleven.
- Gemeenten willen economische groei combineren met voldoende werklocaties, talentontwikkeling en circulariteit.

Vraag & antwoord

Wat zeggen gemeenten over regeldruk?
Gemeenten willen regels vereenvoudigen, administratieve lasten beperken en vergunningen sneller en voorspelbaarder maken. Een MKB-toets is een verdergaande maatregel.

Wat zeggen gemeenten over ondernemersdienstverlening?
Gemeenten kiezen voor korte lijnen en een meedenkende overheid via ondernemersloketten, accountmanagers, spreekuren, overleg en maatwerk.

Wat zeggen gemeenten over het ondernemers- en vestigingsklimaat?
Een goed vestigingsklimaat bestaat uit ruimte om te groeien, innovatie, duurzaamheid, bereikbaarheid en samenwerking met onderwijs en bedrijfsleven. Aanvullend zetten sommige gemeenten in op campussen, ecosystemen, de triple helix-aanpak en het daily urban system.

Wat zeggen gemeenten over ruimte voor bedrijven?
Gemeenten willen werklocaties behouden, bedrijventerreinen revitaliseren en verduurzamen en waar nodig nieuwe ruimte ontwikkelen. Netcongestie en concurrentie met woningbouw beperken de mogelijkheden.

Wat zeggen gemeenten over economische samenwerking?
De regio is de belangrijkste schaal. Speerpunten zijn gezamenlijke investeringen, innovatie, kennis, arbeidsmarkt en bereikbaarheid. Regio Deals, investeringsagenda's en triple-helixsamenwerking worden als instrument ingezet.

Wat zeggen gemeenten over de binnenstad of kern?
Gemeenten willen aantrekkelijke en vitale centra met winkels, horeca, wonen, cultuur en voorzieningen. Leegstand wordt vaak aangepakt via transformatie, herstructurering en compactere winkelgebieden.

Wat zeggen gemeenten over arbeidsmarktbeleid?
De nadruk ligt op aansluiting tussen onderwijs en werkgevers, stages, leerwerktrajecten, leven lang ontwikkelen, talentontwikkeling en inclusie. Internationale studenten, expats en arbeidsmigranten krijgen veel minder structurele aandacht.

Wat zeggen gemeenten over toerisme en recreatie?
Gemeenten willen toerisme en recreatie economisch benutten, maar in balans met natuur, cultuur en leefbaarheid. Kwaliteitstoerisme en gebiedsprofilering zijn belangrijke lijnen. Bewonersprofijt en agrotoerisme zijn minder breed uitgewerkt.

Wat zeggen gemeenten over plattelands- en circulaire economie?
Gemeenten koppelen circulariteit aan hergebruik, duurzame bedrijvigheid en agrarische transitie. Landelijke gemeenten richten zich vooral op landbouw, herbestemming en nieuwe verdienmodellen. Stedelijke gemeenten zetten vaker in op de circulaire maakindustrie en grondstoffenstromen.

Welke accenten leggen gemeentelijke netwerken?

- **G4:** focus op innovatie, ecosystemen, regionale samenwerking, vitale centra en circulariteit.
- **G40**: stedelijke economie met nadruk op binnensteden, innovatie en regionale samenwerking.
- **M50**: gemengd profiel van stedelijke, industriële en landelijke economische opgaven.
- **K80**: regionale samenwerking, toerisme en agrarisch-circulaire economie; grotere onderlinge variatie.
- **P10**: uitgesproken landelijke hoofdlijn rond landbouw, recreatie, buitengebied en circulariteit.
- **R8**: geïntegreerde combinatie van regionale samenwerking, innovatie, circulariteit en onderwijs-arbeidsmarkt.

K

Digitalisering en uitvoering

Het belang van veilige en toegankelijke digitalisering

Algemeen beeld

- Digitalisering wordt vooral concreet bij onderwerpen als veiligheid en dienstverlening.
- Gemeenten geven digitale veiligheid de hoogste prioriteit en combineren daarbij techniek, privacy, bewustwording en continuïteit.
- AI en data worden vooral ingezet voor betere dienstverlening en bedrijfsvoering.
- Dienstverlening blijft mensgericht: digitaal waar mogelijk, persoonlijk of fysiek waar nodig.
- Collectivisering, gezamenlijke IT-inkoop en data-eigenaarschap worden minder uitgewerkt.
- Gemeenten willen vaart maken met digitalisering, maar ze houden ook rekening met publieke waarden, privacy, inclusie en menselijke controle.

Vraag & antwoord

Wat zeggen gemeenten over de collectivisering van hun digitalisering?
Collectivisering is voor gemeenten geen brede strategische hoofdlijn. Wanneer gemeenten hier aandacht aan besteden, zoeken zij vooral aansluiting bij landelijke standaarden.

Welke maatregelen neemt de gemeente om digitale veiligheid te borgen?
Digitale veiligheid is het meest integraal uitgewerkte onderdeel van het digitaliseringsbeleid. Gemeenten combineren maatregelen op het gebied van cybersecurity, privacy, bewustwording en crisisvoorbereiding. Ze beschouwen het niet alleen als technische uitdaging, maar zien het ook als een bestuurlijke verantwoordelijkheid.

Voor welke maatschappelijke opgaven gebruikt de gemeente nieuwe technologieën zoals datagedreven werken, AI en algoritmen?
Het gaat vooral om het verbeteren van de dienstverlening en uitvoering en dan met name binnen het sociaal domein en bij vraagstukken rond ruimte en mobiliteit. Daarbij gelden ethiek en menselijke controle vaak als belangrijke randvoorwaarden.

Welke maatregelen worden genoemd voor het standaardiseren van de digitale dienstverlening?
Gemeenten benaderen standaardisering vooral vanuit het perspectief van de inwoner. Daarbij is er aandacht voor uniformiteit en toegankelijkheid. Persoonlijk contact blijft beschikbaar.

Welke stappen zet de gemeente op het gebied van gezamenlijke (collectieve) inkoop van IT / ICT?
Dit is geen thema wat terugkomt in coalitieakkoorden.

Welke maatregelen neemt de gemeente om hun digitale autonomie te versterken?
Dit is een opkomend thema. Er is aandacht voor Europese alternatieven, open standaarden en minder leveranciersafhankelijkheid.

Welke aandachtspunten ziet de gemeente op het gebied van online gezondheid en veiligheid?
De helft benoemt deze thema's expliciet. Gemeenten behandelen online veiligheid steeds vaker als een maatschappelijke preventieopgave die verder gaat dan de beveiliging van de eigen organisatie. Vooral jongeren vormen de doelgroep, maar bij online fraude worden ook ouderen, inwoners en ondernemers genoemd.

Welke accenten leggen gemeentelijke netwerken?

- **G4:** breedste agenda, met nadruk op online gezondheid, AI, veiligheid en autonomie.
- **G40:** brede aandacht voor cybersecurity, AI, data en online veiligheid. Meerderheid van dit netwerk heeft ook aandacht voor digitale autonomie.
- **M50:** relatief sterke nadruk op uniforme en toegankelijke dienstverlening.
- **K80, P10** en **R8:** vooral gericht op basisvoorwaarden zoals informatiebeveiliging en digitale weerbaarheid.

L

Asiel, migratie en opvang Oekraïense ontheemden

Erkenning van de opgave en kiezen voor lokaal maatwerk

Algemeen beeld

- Naleving van wettelijke taken is meestal het uitgangspunt.
- Opvang wordt vooral lokaal ingevuld via keuzes in locatie, schaal en tijdelijkheid.
- Draagvlak, leefbaarheid, veiligheid en beschikbare woonruimte begrenzen die keuzes.
- Inburgering wordt doorgaans verbonden met taal, participatie en werk.
- Regionale samenwerking en Oekraïne-opvang zijn minder vaak concreet uitgewerkt.

Vraag & antwoord

Gaan gemeenten zich houden aan de Spreidingswet?
Uitvoering van de wet is in de meeste gemeenten het uitgangspunt, soms gekoppeld aan lokale draagkracht.

Wat zeggen gemeenten over regionale samenwerking als het gaat om asielopvang?
Dit is vooral gericht op verdeling en afstemming tussen regiogemeenten.

Hoe willen gemeenten asielopvang in hun gemeente vormgeven?
Tijdelijke oplossingen worden het vaakst genoemd. Er is ook veel aandacht voor een beheersbare schaal.

Wat zeggen gemeenten over huisvesting van statushouders?
De wettelijke taakstelling wordt erkend, maar oplossingen verschillen door woningdruk en lokale verdelingskeuzes.

Wat zeggen gemeenten over de opvang van Oekraïners?
Deze groep wordt vaak apart benoemd, maar er wordt minder vaak een concrete aanpak gepresenteerd.

Hoe willen gemeenten statushouders begeleiden bij inburgering?
Het grootste gedeelte van de gemeenten zien inburgering niet als iets afzonderlijks, maar als een samenhangend proces van taal leren, meedoen en toetreden tot de arbeidsmarkt.

Wat zeggen gemeenten over het begeleiden van statushouders, asielzoekers en/of andere nieuwkomers naar werk?
Een kwart van de gemeenten wil mensen snel helpen om werk te vinden. Gemeenten zien werk als een doel én als een manier om mee te doen in de samenleving.

M

Internationale en Europese samenwerking

Europa als bron van kansen en middelen

- Internationale samenwerking komt nauwelijks terug als zelfstandig beleidsveld.
- Europa is wel in beeld als het gaat om subsidies, fondsen, lobby, netwerken en kennisdeling.
- Veelgenoemde doelen zijn economische ontwikkeling, innovatie, arbeidsmarkt, bereikbaarheid, klimaat en energie.
- Grensoverschrijdende samenwerking is vooral zichtbaar in gemeenten nabij België en Duitsland.
- Stedenbanden, structurele budgetten en de Global Goals worden beperkt genoemd.

Vraag & antwoord

Hoe wordt internationale samenwerking, internationalisering of globalisering in het coalitieakkoord benoemd of geformuleerd als beleidsveld?
Dit is vooral ingebed in netwerken, lobby, kennisdeling, economische positionering en komt voornamelijk voor bij grensregio's.

Welke vormen van samenwerking of stedenbanden met buitenlandse steden, regio's of gemeenten worden genoemd?
Functionele samenwerking met buitenlandse regio's en gemeenten komt vaker voor dan klassieke stedenbanden.

Welke doelen worden expliciet gekoppeld aan internationale samenwerking?
Kennis en middelen verwerven, economie en arbeidsmarkt versterken, bereikbaarheid verbeteren en gezamenlijke opgaven aanpakken.

Welke financiële middelen, capaciteit of budgetten worden voor internationale samenwerking genoemd?
Meestal gaat het om cofinanciering, subsidiewerving, lobby en public affairs. Structurele budgetten zijn uitzonderlijk.

In welke beleidsterreinen in het coalitieakkoord worden de Social Development Goals (SDG's) en/of Global Goals genoemd?
Er is nauwelijks iets opgenomen in de coalitieakkoorden over Social Development Goals.
Incidenteel worden de SDG's gekoppeld aan brede welvaart en duurzaamheid.

Wat zeggen gemeenten over Europa in het kader van Europese wetgeving, Europese samenwerking en/of Europese subsidies?
Gemeenten noemen Europa vooral vanuit een praktisch en financieel perspectief. De helft verwijst naar Europese subsidies en fondsen. Daarnaast noemen zij lobby, belangenbehartiging, kennisdeling, samenwerking in netwerken en Europese regelgeving.

Wat zegt de gemeente over grensoverschrijdende samenwerking (ook bekend als GROS)?
Grensoverschrijdende samenwerking is geen landelijke lijn, maar wordt wel vaak benoemd in de akkoorden van grensgemeenten.

Wijzen gemeenten een portefeuillehouder Europa en/of internationaal aan?
Bij ongeveer 50 gemeenten is Europa en/of internationaal geheel of gedeeltelijk bestuurlijk belegd.

Welke accenten leggen gemeentelijke netwerken?

- **G4**: internationaal en Europees beleid is breed aanwezig, maar verschilt inhoudelijk sterk per gemeente.
- **G40**: duidelijke praktische oriëntatie op subsidies, lobby, netwerken en regionale samenwerking.
- **M50**: gemengd beeld, met Europa als meest herkenbare lijn.
- **K80**: beperktere aandacht, behalve bij specifieke grensgemeenten.
- **P10**: wisselend beeld, met nadruk op Europese kansen, plattelandsontwikkeling en regionale positionering.
- **R8**: sterke Europese oriëntatie, vooral via subsidies en regionale positionering.

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

www.vng.nl

september 2026

Deze publicatie is opgesteld door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

Website: www.vng.nl

De informatie in deze publicatie is met behulp van AI opgesteld en door medewerkers van de VNG gecontroleerd. Ondanks de zorgvuldigheid waarmee de inhoud is gecontroleerd, kunnen onjuistheden voorkomen. (Her)gebruik van deze informatie vindt plaats voor eigen rekening. Neem bij vragen altijd contact op met de VNG.

© VNG 2026. Aan deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend.